

SİNOP'TAKİ SULAK ALANLARIN (SARIKUM VE KARAGÖL-AKSAZ) GENEL ÖZELLİKLERİ VE KORUMA SORUNLARI

Serap USTAOĞLU¹

Öztekin YARDIM¹

Alpay TIRIL²

¹ Yrd. Doç. Dr Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sinop Su Ürünleri Fakültesi

² Peyzaj Yüksek Mimarı
ustaoglu@omu.edu.tr

ÖZET

Bildiri, ekolojik önemine ve baskılara rağmen yeterince tanınmayan ve koruma sorunları yaşayan Sarıkum ve Karagöl-Aksaz sulak alanlarının ekolojik yapısı ve sorunlarını ele alarak çözüm önerileri getirecek bir araştırmanın ilk ürünüdür.

Anahtar Kelimeler: Sulak alan, Sinop, Sarıkum, Karagöl, Aksaz

GENERAL QUALIFICATIONS AND CONSERVATION PROBLEMS OF WETLANDS IN SINOP (SARIKUM&KARAGÖL-AKSAZ)

ABSTRACT

The brief article is the first yield of the research which aims to study on ecological aspects and conservation problems of Sarıkum and Karagöl-Aksaz wetlands and to give suggestions about them.

Keywords: Wetland, Sinop, Sarıkum, Karagöl, Aksaz.

GİRİŞ

Dünyadaki en önemli ekosistemler arasında yer alan sulak alanların, ekolojik, ekonomik ve sosyal yönden pek çok işlevi ve değeri vardır. Türkiye, sulak alan varlığıyla Avrupa ve Ortadoğu'nun en zengin ülkesidir (Anonim, 2003). Ülkemizin uluslar arası öneme sahip sulak alanlarından birisi de Sinop'taki Sarıkum'dur. Karadeniz Bölgesi'ndeki az sayıda sulak alan içinde önemli bir yeri olan Sarıkum, devamı sayılabilecek Karagöl-Aksaz bataklık sistemi ile birlikte önemli bir ekolojik birimdir.

SARIKUM ve KARAGÖL-AKSAZ SULAK ALAN EKOSİSTEMİ

Sinop-Ayancık Karayolu'ndan ayrılan bir yolla ulaşılan, Sinop kent merkezinin kuş uçuşu 20 km batısında yer alan Sarıkum sulak alanı, eski bir körfezin önünün kıyı kumulları ile kapanmasıyla oluşmuş lagün gölü, çevresindeki sazlık ve bataklıklar ile su basar ormanından oluşur. Sulak alanın çevresi yapraklı orman vejetasyonu ile çevrilidir.

Alanın jeomorfolojisiyle ilgili temel bilgiler Ozaner (1998) tarafından verilmiştir. Buna göre, açık deniz tarafındaki genişliği yaklaşık 1.250 m olan ve GD yönünde daralarak 4 km kadar içeriye sokulan eski körfezin önü kıyı kumulları ile dolarak bir lagün gölü oluşmuş, Sarıkum Gölü olarak adlandırılan bu göl derelerin getirdiği alüvyonlarla dolarak sığlaşmıştır. ‰ 3-4 oranında tuzlu olan göl, yaklaşık 30 m. genişliğinde bir boğazla denize bağlanmakta, zaman zaman dalga hareketlerine bağlı olarak boğazın kapanması sonucunda gölün denizle bağlantısı kopmaktadır (Ozaner, 1998).

Ozaner (1998) tarafında alanı yaklaşık 200 ha olarak verilen Sarıkum Gölü, akarsuların taşıdığı alüvyon nedeniyle hızla dolmakta ve karlaşmaktadır. Gölün günümüzdeki en derin yeri 2 m'ye, alanı yaklaşık 100 ha'a düşmüş, çevresinde ise yaklaşık 80 ha'lık bir bataklık oluşmuştur.

Sulak alan ve çevresinin florasına ilişkin özel bir çalışma yapılmamıştır. Karaer ve Kılınc (1993), Sinop İli florasını; Kılınc ve Karaer (1994) ve Byfield (1994), Sarıkum kumul florasını araştırmıştır. Özhatay ve ark. (2003), Sinop Yarımadası'nın Önemli Bitki Alanı (ÖBA) olduğunu belirtmektedir. Göl aynasının bir bölümü ve kıyıları gür sazlıklarla (*Phragmites australis* ve *Typha sp.*) kaplıdır. Kumullarda *Elymo-Ammophiletum arundinaceae*, *Eryngio-Otantheum maritimae* ve *Scirpo-Juncetum littorali* birlikleri hakimdir. Sarıkum kumul bitkilerini çalışan

Byfield (1994), kumulların özel koruma statüsüne sahip olması gereken 16 bitki türü içerdiğini ve bunların 11 tanesinin nadir bitki türleri olduğunu, bunlardan *Convolvulus persicus* ve *Isatis arenaria*'nın Türkiye'de sadece 5 lokasyonda bulunduğunu, *Isatis arenaria*'nın ise endemik olduğunu belirtmiştir. Gölün güneydoğusunda su basar dişbudak (*Fraxinus sp.*) ormanı vardır. Alanı çevreleyen tepelerde ise, meşe (*Quercus sp.*), kayın (*Fagus sp.*) ve gürgen (*Carpinus sp.*) türlerinin ağırlıklı olduğu yapraklı orman örtüsü bulunur. Öztürk (1994), gölde yaşayan makroskobik ve mikroskobik alglerle ilgili, Akbulut (1996) ise göl ve çevresindeki su birikintilerinin makrobentik faunasına ilişkin bir araştırma yapmıştır. Gölde kefal (*Mugil sp.*), pisi balığı (*Pleuronectes sp.*), kayabalığı (*Gobius sp.*) ve dişli sazancık (*Aphanius sp.*) bulunmaktadır.

Sarıkum avifauna açısından da zengin bir alandır. Yıl boyunca çeşitli kuşların konaklama, kışlama ve beslenme yeri olarak önem taşımaktadır. Tepeli karabatağın (*Phalacrocorax aristotelis*) üreyen popülasyonu, dikkuyrüğün (*Oxyura leucocephala*) kışlayan popülasyonu ve kışlayan toplam su kuşu popülasyonu nedeniyle çevresiyle birlikte Önemli Kuş Alanı (ÖKA) kriterlerine uymaktadır (Kılıç ve Eken, 2004). 1993 yılında kurulan bir geyik ve karaca üretme istasyonunun bulunduğu alan bir çok memeli türünü de barındırmaktadır.

Ülkemizdeki genel uygulamaların aksine, Sarıkum'un korunması halktan gelen istemin sonucudur. Avcıların başvurusu üzerine sulak alan ve çevresinde toplam 785 ha yüz ölçümündeki alan 1987 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiş; 1991 yılında ise göl ve çevresi birinci derece doğal sit ilan edilmiştir (Diker, 2005). Sarıkum, Çevre ve Orman Bakanlığı'nca belirlenen aday Ramsar alanlarından birisidir (Anonim, 2004). Halen yönetim planı olmayan Sarıkum'un önemli bir sorunu, günübirlik kullanımlardan kaynaklanan kirliliktir. Sarıkum'un aksine, yaklaşık 10 km. ilerisinde yer alan ve hiçbir koruma statüsü bulunmayan Karagöl-Aksaz sulak alanı ise ciddi tehditlerle karşı karşıyadır. Sarıkum'un uzantısı sayılabilecek Karagöl-Aksaz bataklık sistemi, Sinop İl Merkezi batısında, kente kuş uçuşu 5 km., karayoluyla 6.5 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Karagöl-Aksaz Bataklığı, eski bir körfezin önünün kıyı kumullarıyla kapanmasıyla oluşan lagün göllerinin zaman içinde karlaşmasıyla oluşmuş bir bataklık sistemidir (Ozener, 1998). Alanın yüzölçümü yaklaşık 300 ha'dır. Sinop Havaalanı'ndan sonra başlayan Karagöl Bataklığı'nı Karasu Çayı beslemektedir. Karagöl Bataklığı'nın kuzeydoğusunda bulunan Aksaz Sazlığı'nı ise daha küçük derelerin de katıldığı Sırakaraağaçlar Deresi besler. Bataklık ve sazlık birimi, yaklaşık 4100 m uzunluğunda ve yer yer 130 m'ye varan genişlikteki bir kıyı dili denizden ayırır (Ozener, 1998). Kıyı dilini oluşturan kumulların kara tarafı zengin bir kumul vejetasyonu ile kaplıdır. Bataklık ve sazlık alanda da kış aylarında taban suyu seviyesinin yükselmesiyle sulak alan vejetasyonu zenginleşmektedir.

Sulak alanın bir bölümü 1960'lı yıllarda kurutulmuş havaalanı yapılmış, bir bölüm sazlık ise kurutulmuş ağaçlandırma çalışması yapılmıştır. Kalan sulak alanın bir bölümü ise, olası bir üniversiteleşme sürecinde kullanılmak üzere Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir. Kıyı şeridinin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından geçeköndü önleme bölgesi olarak iskana açılması, kente yakınlığı nedeniyle ikinci konutlar için cazibe merkezi haline gelmesi, özel arazilerin kontrolsüz bir şekilde mera olarak kullanılması ve yoğun avcılık sulak alan ekosistemine zarar veren/verecek belli başlı tehditlerdir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sarıkum ve Karagöl-Aksaz sulak alan sistemi, Karadeniz Bölgesi'ndeki az sayıda uluslar arası öneme sahip sulak alandan birisidir. Bu iki alan, ne yazık ki birlikte ele alınmamış, Karagöl-Aksaz bataklık-sazlık alanı ekolojik niteliklerini yitirecek baskılarla karşı karşıya kalmıştır.

Sarıkum, şimdilik, ülkemizin önemli doğal alanlarının çoğunun aksine büyük bir baskı altında değilken, "akılcı kullanım" anlayışından uzak bir biçimde kullanılan Karagöl-Aksaz sulak alanı yok olmaktadır. Bu süreçte en büyük eksik, yöre halkının alana ilişkin bilgisi ve koruma bilinci olmamasıdır. Bilginin tabana yayılması ve bilincin oluşturulmasında, merkezi ve yerel ilgili kamu kurumları, akademik birimler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğine gereksinim vardır. Bu işbirliği sürecinde, koruma alanları bilimsel bir yaklaşımla yeniden ele alınmalı ve sınırları çizilmeli, alana ilişkin eksik doğal ve kültürel veriler hızla tamamlanmalı, alanın izlenmesi ve tanıtılması çalışmaları geliştirilmeli, ve alanın akılcı kullanımını hedefleyen bütüncül bir yönetim

planı sürecine ivedilikle başlanılmalıdır. Bu sürece alanla ilgili tüm ilgi grupları katılmalıdır. Bu tabloda en umut verici gelişme Sarıkum'un aday Ramsar alanı olarak belirlenmiş olmasıdır. Karagöl-Aksaz ile birlikte ilan edilecek Ramsar alanı ve katılımcı ve akılcı bir yönetim planı, Karadeniz Bölgesi'ndeki bu nadide sulak alanı korumakla kalmayacak, yöre halkının sosyo-ekonomik koşullarını iyileştirecek ve Sinop'un tıkanan ekonomisine yeni bir açılım kazandıracaktır.

KAYNAKLAR

- Akbulut, M., 1996. Sinop ili Sarıkum Gölü ve çevresi su birikintilerindeki makrobentik fauna üzerine bir ön araştırma. OMÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi:96 s.
- Byfield, A. J., 1994. Sarıkum Dunes, Türkiye'nin Kuzey Kumullarının Korunmasına Yönelik Rapor, İstanbul, s. 25-26.
- Anonim, 2003. Ulusal Sulak Alan Stratejisi (2003-2008). Çevre Koruma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Anonim, 2004. Ulusal sulak alan komisyonu 2004 yılı 1. olağan toplantısı gerçekleştirildi... Çevre ve İnsan, 59: 18-20.
- Diker, H., 2005. Yaban barınak-Sarıkum tabiatı koruma alanı. Atlas Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi, 145: 72-86.
- Karaer, F. ve Kılınc, M., 1993. Sinop Yarımadası'nın florası. Doğa-Turkish Journal of Botany, 17: 5-20.
- Kılıç ve Eken, 2004. Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları-2004 Güncellemesi. Doğa Derneği, Ankara, 232 s.
- Kılınc, M. ve Karaer, F., 1994. Sarıkum (Sinop) kumulunun vejetasyonu. XII. Ulusal Biyoloji Kongresi, 6-8 Temmuz 1994, Edirne, s. 139-145.
- Ozener, F. S., 1998. Sinop Batısındaki Ekosistemler ve İlginç Yerçekillerinin Jeomorfolojisi, Ekoturizm Yönünden Önemi. TÜBİTAK Yer Deniz Atmosfer Bilimleri ve Çevre Araştırma Grubu, Ankara, 19 s.
- Özhatay, N., Byfield, A. J., Atay, S., 2003. Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları. WWF Türkiye, İstanbul, 88 s.
- Öztürk, M., 1994. Bir doğal koruma alanı olan Sarıkum Gölü (Sinop) makroskobik ve mikroskobik algleri. XII Ulusal Biyoloji Kongresi Hidrobiyoloji Sektörünü.